

Острозька Богородиця з Воскресенської церкви міста Острог на Новому Місті

Чудотворна ікона Острозької Богоматері

Насамперед, потрібно зупинитися на історії Воскресенського храму для точнішого датування ікони. Нам відомо, що в XVII ст. в Острозі існувало щонайменше п'ять дерев'яних церков. З них найдовше проіснувала Воскресенська, що на Новому Місті, яку замінили масивним мурованим храмом у псевдовізантійському стилі на початку XX ст.

Передивляючись архів Свято-Михайлівської церкви в с. Оженин, я натрапив на цікаве свідчення. В реєстрі за 1805 рік сказано, що куплено готовий старий іконостас в Новоміському храмі і зібрано в Оженині. Це значить, що в церкві на Новому Місті був поставлений новий іконостас на початку XIX ст..

Оглянувши зараз Воскресенську церкву, можна помітити, що всі ікони належать до XIX століття і тільки Богородиця Одигітрія, про яку піде мова далі, відноситься до більш раннього періоду.

Згадки про цю ікону зустрічаються в літературі кінця XIX - початку XX століть доволі часто. Так, Н. Теодорович в «Статистичному описі церков і приходів Волинської губернії» за 1889 рік називає Богородицю «Благодатною». Є. Поселянин в «Іконографії Богородиці» називає її «Месточтимою». Найцікавіша згадка належить відомому досліднику і мистецтвознавцю О. Фотинському, який на початку XX століття під час першої експедиції на Волинь відвідав м. Острог. Ось що він писав: «Так называемая Новомесская церковь большого села XVI-XVII веков,

сохранившая неизменно свой облик. Предполагается перестройка ее, ввиду чего желательно бы заблаговременно получить фотографический снимок ее в настоящем виде. Ввиду важного значения ее, как памятник архитектуры, необходимо предписать, чтобы пристройка не производилась без подробного описания и сношения с московским археологическим обществом, а также, чтобы не производилось никакого поновления икон, которые в этом еще не нуждаются». Серед перелічених ікон О. Фотинським згадується й ікона Богоматері, яку він, на мою думку, вірно датує кінцем XVII століття. Це також підтверджується і тим, що Н. Теодорович будівництво старої церкви відносить до 1672 року і, можливо, Богородиця Одигітрія якраз і писалась в цей час для храмового іконостасу.

В збірнику, присвяченому 900-літтю православ'я на Волині, є також згадка про цю ікону. Звучить вона так: «В Новоместской, что на предместье города Острога, церкви есть Благодатная икона Божьей Матери. Народ почитает эту икону как чудотворную и по временам во множестве собирается на поклонение ей. Но о происхождении этой несомненно древней иконы ни письменных документов, ни определенных устных преданий не имеется». Висновок про «несомненно древнее» походження не викликає сумнівів. Вже на той час образу було більше 200 років.

Якщо глянути на зворотню сторону дошки з образу та на метод її обробки, як власне і на саму конфігурацію основи (овальне завершення), можна зробити висновок, що ікона, ймовірно, відповідає раніше зазначеному 1672 року.

На іконі зображена Богородиця Одигітрія з маленьким Христом на лівій руці. Правою Матір Божа вказує на Христа, ледь торкаючись його коліна, вказівний палець Богородиці загнутий за великий. Христос в лівій руці тримає ледь розгорнутий сувій, а правою благословляє. Обличчя зображуваних видовжені, великі мигдалевидні очі світло-коричневого кольору з чорними круглими зіницями. Кутики очей підведені білилом, брови дугоподібні. Ніс довгий прямий з потовщеннями, губи - верхня тонка, нижня товстіша, округла.

Ікони такого письма були характерні для XVI століття, і, якщо придивитися детальніше, можна помітити, що Острозька Богородиця (як її називають прихожани) є копією більш ранньої ікони.

На образ накладено шати з низькопробного срібла, можливо, в кінці XVII або на початку XVIII ст. Срібляр старався передати в металі візантійську площинність взірця, що можна помітити на правому плечі Богородиці в складках мафорію, про те в усіх інших складках відчувається рука вправного барокового майстра. Своєрідно трактовано синдон (стрічка що оперізує тіло Христа). Синдон був зрозумілий для попередніх поколінь, його пояснення знаходимо у творах візантійського богослова Симона Солунського: «І оперізується синдон трьома поясами у славу Троїці: за шию - заради розуму і в знак служіння Богу, під руками на грудях - заради сили словесної, на поясі - заради чистоти й міцності. Подібний одяг можемо бачити на Ісусі в іконах Межирицької Одигітрії та Волинської Богородиці.

Можливо в кінці XVII ст. вже не розуміли цього значення, тому ювелір трактував його по-своєму. На окладі Ісус Христос зображений в жупані та візерунчастому кунтуші, орнамент якого імітував дорогу золототкану парчу. Таким одягом користувались як багата шляхта, так і заможні міщани. Орнамент парчі ще носить ренесансний характер, схожий на кунтуш, в якому зображено князя Костянтина Костянтиновича Острозького на золотій медалі з лаврського скарбу.

Острозька Богородиця з Нового Міста прославилась як чудотворна ще з кінця XVIII століття, про що можна судити з вотивних прикрас, які розміщені по обидві сторони ікони. Якщо поглянути на вотиви із зображенням людей, то можемо з їхнього одягу зробити висновок про можливу приналежність їхніх дарувальників до XVIII ст., що підтверджується і орнаментикою привісок.

Дитячий хор з м. Острог на святі в Онішківцях